

Lietuvos archeologijos draugija
Lietuvos istorijos institutas
Klaipėdos universitetas

L I E T U V O S

ARCHEO*logija* 34

VILNIUS 2009

Redaktorių kolegija:

- Dr. Andra Simniškytė (ats. redaktorė)
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)
- Dr. Anna Bitner-Wróblewska
(*Valstybinis archeologijos muziejus Varšuvoje, Lenkija*)
- Prof. dr. Rimantas Jankauskas
(*Vilniaus universitetas, Lietuva*)
- Prof. dr. Eugenijus Jovaiša
(*Vilniaus pedagoginis universitetas, Lietuva*)
- Prof. dr. Vladimir Kulakov
(*Rusijos archeologijos institutas, Maskva*)
- Prof. dr. Valter Lang
(*Tartu universitetas, Estija*)
- Doc. dr. Algimantas Merkevičius
(*Vilniaus universitetas, Lietuva*)
- Dr. Tomas Ostrauskas
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)
- Dr. Gintautas Rackevičius
(*Pilių tyrimo centras „Lietuvos pilys“, Vilnius*)
- Dr. Arnis Radiņš
(*Latvijos nacionalinis istorijos muziejus, Ryga*)
- Dr. Eugenijus Svetikas
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)
- Doc. dr. Valdemaras Šimėnas
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)
- Dr. Vykintas Vaitkevičius
(*Klaipėdos universitetas, Lietuva*)
- Doc. dr. Ilona Vaškevičiūtė
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)
- Dr. Gintautas Zabiela
(*Klaipėdos universitetas, Lietuva*)
- Dovilė Urbanavičiūtė (ats. sekretorė)
(*Lietuvos istorijos institutas, Vilnius*)

Žurnalas registruotas: EBSCO Publishing: Central and Eastern European Academic Source
European Reference Index for the Humanities (ERIH)

Tarptautinė mokslinė konferencija
„ARCHEOLOGINIŲ TYRINĖJIMŲ METODAI“

EGLĖ MARCINKЕVIČIŪTĖ, AGNĖ ŽILINSKAITĖ

Pastaraisiais metais vis didėjant su urbanizacijos plėtra susijusių archeologinių tyrinėjimų mastams itin aktualia tampa metodų, leidžiančių išsukauptos medžiagos gauti kuo daugiau vertingos mokslinės informacijos, paieška. Siekiant skatinti naujų archeologinių tyrinėjimų metodų vystymąsi bei sklaidą 2008 m. spalio 24–25 d. Kernavėje buvo surengta tarptautinė mokslinė konferencija „Archeologinių tyrinėjimų metodai“ („*The methods of archaeological investigations*“), kurios iniciatoriai ir įgyvendintojai – Lietuvos archeologijos draugija kartu su Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto Archeologijos katedra, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos ir ICOMOS Lietuvos nacionaliniu komitetu.

Dvi dienas vykusioje konferencijoje kolegos iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Vokietijos, Suomijos, Kanados perskaitė 16 pranešimų, kuriuose buvo pristatyti ne tik gerai žinomi, bet ir naujausi archeologijos vertybių paieškos, tyrinėjimo, archeologinės medžiagos fiksavimo bei analizavimo, pasitelkiant tarpdisciplininius tyrimus, metodai. Kadangi tokios tematikos tarptautinė konferencija Lietuvoje – pirmoji, todėl buvo nuspresta ją orientuoti apžvalginio pobūdžio linkme, ateityje paliekant galimybes akcentuoti atskiroms archeologijos vertybių grupėms (vandeningoms vietovėms, gyvenvietėms, gynybiniams įtvirtinimams, senamiesčiams ir kt.) taikomus metodus.

Renginio metu pagrindinis dėmesys skirtas archeologinės medžiagos analizavimo metodams pristatyti. Lietuvos archeologijoje nuo seno yra

stipri antropologinių-osteologinių tyrimų sritis. Tai dar kartą įrodė L. Kurilos ir R. Jankausko pranešimai. Juose, be įprastų lyties ir amžiaus nustatymo būdų, aptartos galimybės kompleksiškai derinant archeologinius, osteologinius, etnografinius duomenis bei pasitelkiant naujausius DNR, izotopų, rentgeno, tomografinius, cheminius ir kt. tyrimus įvertinti populiacijos dydį, giminystę, socialinį sluoksnį, veiklos pobūdį, mitybos įpročius ar ligas.

Detaliai aptarti įvairūs medžiagos datavimo bei gamtinės aplinkos analizavimo būdai – radiokarbono (J. Mažeika), dendrochronologinis (R. Pukienė, M. Brazauskas), paleobotaninis (O. Kondratienė, D. Kisielienė, M. Stančikaitė). Pateikti duomenys klausytojus privertė susimąstyti apie analizuojant medžią kartais pamirštamus datavimui ir interpretacijoms įtakos turinčius faktorius, tokius kaip pastatų ar įrankių taisymas bei daugkartinis panaudojimas. Pranešimas apie paleobotaninius tyrimus iškėlė netgi provokuojančių prielaidų, pavyzdžiui, ar Lietuvoje galėjo pasirodyti pirmieji žmonės dar viduriniojo pleistoceno laikotarpiu.

Sparti technologijų pažanga atispindėjo archeologinės medžiagos sisteminimo, skaitmeninimo, saugojimo ir demonstravimo virtualioje erdvėje būduose, pristatytuose R. Laužiko pranešime. Itin vaizdingai iliustruoti Lietuvos (R. Mažeika) ir Latvijos (M. Kalinka, A. Kukela) specialistų pranešimai apie archeologinės ir architektūrinės medžiagos vizualizavimo, pasitelkiant

3D skenerius ir fotogrametriją, galimybes. Tiesa, nepaisant aukštos kokybės ir raiškos vaizdų, tenka pripažinti, kad nors šis metodas yra labai naudingas aprašant ir dokumentuojant medžiagą, tačiau jo panaudojimas analizei dar nėra plačiai išvystytas. Vizualiai ne toks išraiškingas, bet į medžiagos analizę labiau orientuotas estų archeologo T. Saimre pranešimas apie tacheometru gautų duomenų panaudojimo galimybes analizuojant vizualiai reljefe menkai išsiskiriančius objektus, konkrečiu atveju – kalkių degimo krosnis. Tai buvo puiki proga archeologams prisiminti pagrindinius šio metodo veikimo principus, o dalyvavusiems studentams – detaliau susipažinti su tacheometro panaudojimo galimybėmis.

Nemažai dėmesio skirta nūdienai itin aktualiai archeologijos vertybų paieškos temai, kaip archeologas J. Frenzel savo pranešime tai prilygino „adatos paieškai šieno kupetoje“. Itin perspektyvios archeologijos vertybų paieškai yra georadarо pritaikymo galimybės. Įdomu buvo palyginti, kaip georadarai yra taikomi Lietuvoje (D. Micheličius, M. Butraitis), Latvijoje (V. Seglins, G. Sichof, A. Kukela) ir Kaliningrado srityje vykusios vokiečių–rusų bendros ekspedicijos (J. Frenzel) metu. Lyginant su vokiečių archeologo J. Frenzel pristatyta medžiaga tenka pastebėti, kad Lietuvoje dar ne visada gebama išnaudoti georadarо galimybes ieškant naujų archeologijos vertybų. Tik kompleksiškai taikant skirtingus metodus bei teisingai formuluojant klausimus ir uždavinius įmanomi vertingi atradimai.

Archeologijos vertybų paieškos landšaftą ana-

lizuojant iš oro ar žemėje pristatytos R. Jarockio ir S. Vaneeckhout pranešimuose. Aerofoto metodika Lietuvoje gana dažnai minima, tuo tarpu apie S. Vaneeckhout pateiktus gana pigius, bet efektyvius žemėje vykdomus landšafto tyrimus rekonstruojant pirminę aplinką kartais pamirštama. Šio metodo esmė – sistemingas nedidelių šurfų kasimas, dirvožemio cheminiai tyrimai bei duomenų planigrafinė analizė, siekiant patikrinti iškeltas hipotezes apie apgyvendinimą praeityje.

Bene labiausiai išsiskiriantys konferencijoje pasirodė A. Costopoulos pranešimas ir antrą dieną vykės užsiémimas, pagristas visų dalyvių diskusija. Autorius pastebėjo, kad dažnai pagrindinis dėmesys skiriamas naujausių metodų diegimui, tačiau kartais pamirštami pirminiai klausimai, kurie turėtų būti išsikeliami prieš vykdant tyrimus. Šių, atrodo, elementarių dalykų priminimas buvo itin naudingas ne tik patyrusiems archeologams, bet ypač paskatino susimąstyti konferencijoje gausiai dalyvavusius studentus.

Konferencija leido išsamiau įvertinti Lietuvos archeologijos metodikos išsvystymo lygi, kuris ištis nėra žemas, tačiau pranešimuose paminėti tyrimų metodai kasdieniuose archeologiniuose kasinėjimuose, deja, taikomi ne visada. Belieka tikėtis, kad ši tarptautinė konferencija turės tėsinį ir inspiruos Lietuvos archeologus bei konferencijoje dalyvavusius užsienio svečius glaudžiau bendradarbiauti metodų vystymo ir sklaidos srityse, taip pat paskatins tarpdisciplininių kompleksinių tyrimų platesnį taikymą bei kryptingą iškeltų mokslinių klausimų ir hipotezių analizę.